

روایت بیگانگان از فراز و فرود کاشان

نویسنده: میرزاوی، علی
اطلاع رسانی و کتابداری :: جهان کتاب :: فروردین و اردیبهشت 1392 - شماره 287 و 288
از 21 تا 22
آدرس ثابت : <http://www.noormags.com/view/fa/articlepage/979448>

دانلود شده توسط : افشین وکیلی
تاریخ دانلود : 1393/03/03 13:02:10

مرکز تحقیقات کامپیوتربی علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تالیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتربی علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

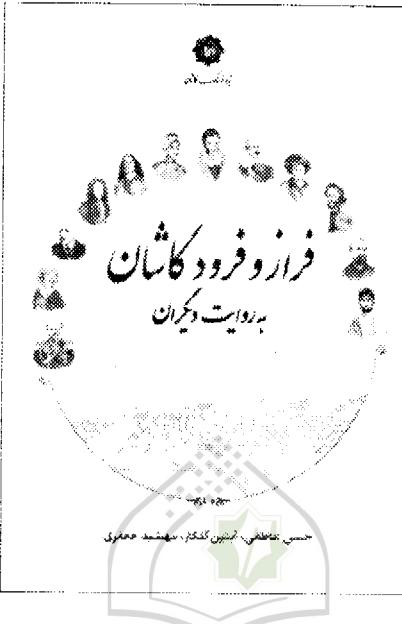
پایگاه مجلات تخصصی نور

روایت بیگانگان از فراز و فرود کاشان

علی میرزاوی

در میان شهرهای ایران کاشان شهری استثنایی است. شهرهای بزرگ ایران، عمدهاً در یک یا چند دوره، پایتخت سلسله‌های حکومتی بوده‌اند، و به سبب همین مرکزیت و محورت توسعه پیدا کرده‌اند؛ یا به عبارت بهتر، مجبور به توسعه یافتن بوده‌اند؛ منظور مفهوم قزوین، یزد، کرمان، مشهد، تبریز، شیراز، همدان، تهران، و اصفهان است. ولی کاشان که هیچ گاه مرکز و پایتخت نبوده، همه ویژگی‌های آن شهرهای بزرگ را دارد. این را باید افزون بر موقعیت جغرافیایی این خطه، به حساب سخت‌کوشی و فرهنگ‌شناسی مردم آن گذاشت. از شهری سخن می‌گوییم که یافته‌های رومان گیرشمن، باستان‌شناس نامدار فرانسوی که در سال‌های ۱۳۱۲، ۱۳۱۳ و ۱۳۱۶ خورشیدی در سیلک حفاری کرد، پیشینه تمدن افریقی ساکنان آن را، همتزار تمدن شوش، بیش از هفت هزار سال پرورد کرده است؛ شهری که صنعت پرارزش نساجی (به ویژه زری و محمل و پارچه‌های ابریشمی) و صنعت مس آن، خبرگی بازگانانش، و هنر یگانه قالی‌بافانش شهرهای آفاق بود؛ شهری که در چند سفرنامه اروپاییان، از نظر بازگرانی، تولید منسوجات، و اعتبار شهر و خسن شهرسازی آن، از شهرهای اروپایی نیز برتر شاخته شده است. شهری که در دوره‌هایی، علماء و مردمانی رواذار و حتی گاه حاکمانی با تناهی داشت و این در گزارش‌های بیگانگان همواره بر جسته شده است.

روایت بیگانگان از کاشان، هنگامی که از رونق فعالیت‌های اقتصادی شهر و پیرامون آن، رواذاری مردم و علماء حاکمان، جهره شاد و امیدوار ساکنان، و یکدیگر و یکپارچگی آنان می‌گویند چغور آفرین، و هنگامی که ظلم و ستم حکمرانان و تنگ‌نظری‌های عالمان و بی‌توجهی به اقتصاد و سختی گذران زندگی مردم و افول فعالیت‌های فرهنگی و هنری را گزارش می‌دهند اندوه‌بار است. راویان در یک چیز اتفاق نظر دارند؛ ایرانی در حفظ میراث به جامانده از گذشتگان خود لاقید است، و معمولاً، خانه پدر خود را تعمیر و نگهداری نمی‌کند؛ آن را می‌کوبد و بر زمین می‌ریزد و خانه‌ای تازه می‌سازد؛ و ایرانیان، معمولاً، دیواری بر روی دیوار گذشتگان نمی‌گذارند؛ دیوار قبلی را خراب می‌کنند و دیوار تازه‌ای برپای می‌دارند. به این‌ها اضافه کنید سوءتدبیر و فساد بسیاری از حاکمان و زلزله‌های ویرانگر و بیماری‌های همه‌گیر و قحطی‌های مهلك و گردنشی یاغیان داخلی را که زندگی را بر مردم تاخ می‌کردد. در گزارش‌های بیگانگان، علاوه بر وضعیت صنعت و تجارت و هنر در کاشان، از خلق و خوی مردم، چگونگی گذران زندگی، نحوه اداره امور شهر، رفتار حاکمان با مردم، عادت‌ها و آیین‌ها و باورهای مردم، شیوه گذران اوقات فراغت و سرگرمی‌های مردم، معماری، کشاورزی، آبیاری و ابرسانی، وضعیت

فراز و فرود کاشان به روایت دیگران.
حسن عاطفی، آبین گلکار، مهشید
جعفری. تهران: انتشارات بنیاد فرهنگ
کاشان، ۱۳۹۱. ۶۰۰ ص. مصور (رنگی). با
جلد سخت: ۷۵۰۰۰ ریال.

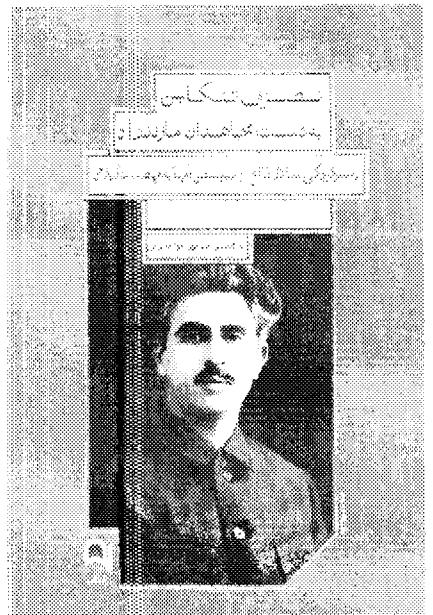
فراز و فرود کاشان به روایت دیگران کتاب تازه‌ای است که بنیاد فرهنگ کاشان به بازار نشر فرستاده است. «دیگران» در این کتاب بیگانگانی اند که در طول سده‌ها، در لباس بازارگان، باستان‌شناس، مأمور سیاسی، یزشک، فرستاده مذهبی، هنرمند، و...، و با مأموریت‌های متفاوت به ایران سفر کرده‌اند و در سفرهای خود از کاشان نیز گذشته‌اند و خاطرات یا گزارش سفر خود را در خارج از ایران منتشر کرده‌اند. برخی از این آثار به فارسی ترجمه شده و شماری از آن‌ها، به صورت ترجمه نشده در کتابخانه‌های ایران قابل دستیابی است، و طبعاً تعدادی از آن‌ها، متأسفانه، حتی شناسایی نیز نشده است و در دسترس نیست.

بنیاد فرهنگ کاشان مؤسسه فرهنگی غیرانتفاعی مستقلی است که به ابتکار و همت حسین محلوچی با هدف شناسایی، احیاء، پاسداری، ترویج، و گسترش جلوه‌های فرهنگ و هنر و تمدن کاشان پایه گذاری شده است. محلوچی که خود کاشانی است و نجات معماری تاریخی کاشان از زوال و بازسازی خانه‌های تاریخی این شهر، که اکنون از مهم‌ترین جاذبه‌های کاشان به شمار می‌آیند، مدیون تلاش‌های اوست، این بنیاد را در سال ۱۳۷۵، در اوایل دوره وزارت (اودر دولت‌های چهارم و پنجم وزیر صنایع و معادن بود) تأسیس کردو تاکنون (اسفند ۱۳۹۱) یک تنه آن را زندمه و پایدار و فعال نگاه داشته است. انتشار کتاب فراز و فرود کاشان به روایت دیگران حاصل یکی از چندین پژوهشی بنیاد فرهنگ کاشان است که با هدف شناسایی، گرداوری، تحلیل و بررسی، ثبت و ضبط، و انتشار اطلاعات و اسناد و گواه‌های تاریخی و فرهنگی و اجتماعی خطة کاشان در دست انجام‌ند. پژوهش و تدوین فراز و فرود... را سه تن به عهده داشته‌اند: حسن عاطفی سفرنامه‌های ترجمه شده به فارسی را بررسیده و بخش‌های مربوط به کاشان را از آن‌ها استخراج کرده است؛ آبین گلکار سفرنامه‌های ترجمه نشده در دسترس را شناسایی و بررسی کرده (به زبان انگلیسی، روسی، آلمانی، و فرانسوی) و بخش‌های مربوط به کاشان را در سفرنامه‌های انگلیسی و روسی خود ترجمه کرده و سفرنامه‌های آلمانی و فرانسوی را برای ترجمه به مترجمان دیگر داده است. این بخش‌ها، در صورت نیاز، با افزوده‌های ویراستاران بنیاد تصحیح و تکمیل و تشریح شده‌اند؛ و مهشید جعفری بخش الوم تصاویر کتاب و شرح‌های مربوط به آن هارا تهیه و تدوین کرده است.

یادداشت‌های معز السلطنه خواجہ نوری

مصطفی نوری

تصریف تکابین به دست مجاهدان مازندران به حسر کردگی سالار فاتح و پیوستن آنها به نهضت جنگل (یادداشت‌های رضا خواجہ نوری معز السلطنه). به کوشش منوچهر خواجہ نوری.
تهران: نامک، ۱۳۹۱، ۱۴۴۰ ص. مصور. ۵۰۰۰ عریال.

در سال‌های پایانی جنگ جهانی اول اوضاع مازندران، همچون دیگر نواحی ایران، دستخوش تآرامی‌ها و رویدادهای پر فراز و نشیبی بوده است که عمدتاً به دلیل دلالت دولت‌های خارجی به مناسبت در خلال تحولات جنگ پیش آمد. این دلالتها اوضاع ناپسامانی را موجب گشت که در بی‌آن یک رشته اقدامات محلی برای حفظ و بقاء نظام ایالات و ولایات ضروری به نظر

می‌رسید. از دست رفتن اقتدار و نفوذ دولت مرکزی و خطر دخالت قدرت‌های خارجی در امور داخلی ولایات که روند رو به فژونی داشت و نیز به تازی برخی قدرت‌ها و خوانین محلی در نواحی شمالی ایران تحرکاتی را مرجوب گشت که یکی از مهم‌ترین آن‌ها تحدی بود که در اواخر پاییز ۱۲۹۶ شمسی سالار فاتح با عبدالله خان مصدق‌الممالک، امیر مؤید سوادکوهی و برخی دیگر از سران مازندران با هدف رویارویی با وضعیت ناپسامان آن روزگار منعطف شد.

با توجه نخست کتاب یادداشت‌های رضا خواجہ نوری معز السلطنه که اخیراً توسط انتشارات نامک منتشر شده است روایت نویسنده از چگونگی شکل گیری این اتحاد و مراحل مختلف جنگ تکابین است. اگرچه از این ماجرا شرحی در کتاب‌های مربوط به تاریخ نواحی غربی مازندران همچون تاریخ تکابین اثر علی اصغر یوسف‌نیا ثبت شده، یا گزارش‌هایی در روزنامه‌های آن عمر نظری ایران انکاست یافته است، اما امتیاز این بخش از کتاب در قیاس با منابع پیش گفته

تأسیسات عمومی خدماتی و مذهبی مانند کاروانسراها و آب‌انبارها و مدارس و مقابر و مساجد نیز سخن رفته است. این گونه گزارش‌ها، که کتاب فرلا و فرود کاشن... مجموعه‌ای سامان یافته‌ای آن‌هاست، منبع و مأخذ بالزشی برای تاریخ‌نگاری اند که تاریخ رانه فقط گزارش قشون کشی و قتل و غارت شاهان و جایه‌جایی سلسله‌های حاکم، بلکه حاصل کنش و واکنش مردم در عرصه‌های رنگارنگ زندگی، به ویژه عرصه‌های اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی، می‌بینند؛ جنبه‌ای از تاریخ ایران زمین که متأسفانه همواره مغفل شده است. تاریخ‌نگاری مانیاز به بازنگری کامل دارد و تاریخ ایران، و تاریخ شهرهای ایران را باید دوباره و بانگری به مردم، به مناسبات اقتصادی اجتماعی آنان، و آن‌جهه در طول سالیان پراثر حکمرانی مستبدان، و شمار اندکی احتمالاً «عادل» و «وکیل الرعایا» بررسان آمده است، و با در نظر گرفتن مشارکتی که مردم در فرایند سازندگی می‌بین خود داشته‌اند، و با مطلع کردن آفرینش‌های فرهنگی و هنری و تمدن ساز آنان نوشت.

بدنه اصلی فرلا و فرود کاشن... متشكل از گزیده‌هایی است از گزارش‌های ۶۳ جهانگرد، بازگان، سیاستمدار، هنرمند، باستان‌شناس، و... که نخستین آن‌ها در سال ۱۲۶۹ قمری (۱۷۲۱ م) و آخرین آنان در اواسط دهه ۱۳۲۰ خورشیدی به ایران سفر کرده‌اند، به علاوه بخش آلبوم تصاویر با ۱۳۱ قطعه تصویر به همراه شرح‌های مفصل و روشنگر، که به خدمت متن سفرنامه‌ها آمداند تا خوانندگان را با آن‌چه در متن می‌خوانند بیشتر، و به صورت عینی، آشنا کنند. کتاب با یادداشت ناشر، پیشگفتاری به امضای حسین محلجی درباره فرلا و فرود کاشن در طول تاریخ و نمود آن در سفرنامه‌های خارجیان، و دیباچه‌ای درباره کاشن در سفرنامه‌های جهانگردان و غرافی نویسان مسلمان به قلم حسن عاطفی، آغاز می‌شود، و بانمایه مفصل نام اشخاص و نام مکان‌ها پایان می‌گیرد. عکس‌های بیگانگانی که نوشه‌های آنان در کتاب نقل شده‌اند، تا جایی که در دسسترس بوده، و در مواردی از طریق برقراری ارتباط با کتابخانه‌های خارج از ایران و سفارتخانه‌های کشورهای ذی‌ربط، تهیه شده و در کتاب به چاپ رسیده است.

قطعه کتاب وزیری است، با جلد کالینگور و روکش، با طراحی چشم‌نواز و حید ثابتی و کتاب آرایی صحیح و مطابق معیارهای پیشرفته و معترف نشر منتشر شده است.

فرلا و فرود کاشن... افزون بر آگاهی‌های تاریخی و آن‌چه پیش‌تر گفته شد، از دیدگاه دیگری نیز حائز اهمیت است. در آخرین سالی که تدوین و آماده‌سازی این کتاب انجام می‌شد، غارتگران میراث فرهنگی، با حسن استفاده (۱) از غفلت مستولان امر، بخشی از میراث مستند شده در این کتاب را به سرقت برداشتند (برای نمونه کاشی‌های مسجد علی (ع) قهره‌ود، و بخشی از کاشی‌های کتبیه کمربند منار زین الدین شهر کاشان؛ همان‌طور که در سال‌های دور محراب مسجد جامع کاشان و کاشی‌های زرین فام بنای‌های تاریخی این شهر و در سال‌های نزدیک‌تر دست مرمرین قرار گرفته در محفظه‌شیشه‌ای زیارت پنجه شاه را (که معروف است میرزا ابوالحسن صنیع الملک غفاری کاشانی، هنرمند نامدار عصر ناصری، آن را به عنوان نمادی از دست بر بدۀ حضرت عباس ساخته بود) بودند. اگر اوضاع به همین ترتیب پیش بروند، و آن‌گاه که نه از تاک‌نشان باشد و نه از تاک‌نشان، و پس از آن که دزدان آگاه و مستولان غافل اخرين میخ هارا بر تابوت پیکر محضر میراث فرهنگی مظلوم ایران بکویند، بامر اجمعه به این کتاب و تصاویر پیش از میراث فرهنگی مظلوم ایران بکویند، بامر اجمعه به این کتاب از هر سو به نابودی تهدید می‌شوند و چه بسازمین خواران بی ساختمان‌های بلندمرتبه بی‌هویت را چون میخی بر تابوت این میراث کهنه بکویند) به تخلی بگریند، یا به دیدن همین عکس‌ها دل خوش کنند. چنین مباد.

۱۳۹۱